

การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน ในยุคดิจิทัล

Model Development of Community Ecotourism Management in the Digital Era

¹รณพรหม ชุงงาม, ²สุภัททา ปินทะแพทย์ และ ³ธีรวุฒิ บุญยโสภณ

¹Ronnaphrom Chunggam, ²Supatta Pinthapataya and ³Teerawut Boonyasophon

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand

Email: ¹ronnaphrom@hotmail.com, ²supatta.p@bid.kmutnb.ac.th, ³vhd@kmutnb.ac.th

Received February 14, 2022; Revised March 9, 2022; Accepted May 15, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล 2) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเชิงคุณภาพได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญกับการประชุมสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ และทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม จำนวน 400 ชุด กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้จัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้นำชุมชน และบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ผลการวิจัยพบ 7 องค์ประกอบที่สำคัญ สำหรับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย การจัดการภาครัฐ การมีส่วนร่วมของชุมชน การนำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว การจัดระบบสาธารณสุขของแหล่งท่องเที่ยว การจัดการความรู้ การอนุรักษ์ทรัพยากร และการประเมินผลเพื่อความยั่งยืน สำหรับผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล คือ SELF Model ประกอบด้วย อัตลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน (Signature) การอนุรักษ์ทรัพยากร (Environment) คุณลักษณะและพฤติกรรมชุมชน (Life Style) และสิ่งอำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีในชุมชน (Facility) ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิด้วยมติเอกฉันท์

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการ; การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์; ยุคดิจิทัล

Abstract

This research article aimed to 1) study the elements of community ecotourism management in the digital era and 2) develop a model for community ecotourism management in the digital era. This study was a mixed method of qualitative and quantitative approaches. The qualitative research instruments were in-depth interviews and focused group interviews. The quantitative research instrument was a questionnaire. The 400 participants in this study were administrators who managed their spots of interest, community leaders, and officers from related governmental sectors. The statistical analysis was frequency, percentage, mean, and standard deviation (SD), and exploratory factor analysis (EFA). The findings showed that there are 7 major elements to developing a model for ecotourism management. Namely, public management, community participation, leadership for tourism, infrastructure for tourism, knowledge management involves natural resource conservation, and lastly, evaluation for sustainability respectively. The model for the development of community ecotourism management in the digital era was the SELF model, consisting of the identity of the community's tourism attractions (Signature), resource conservation (Environment), characteristics and behavior of the community (Lifestyle) and technological facilities in the community (Facility), which have been unanimously approved by experts.

Keywords: Management model; Ecotourism; Digital Era

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมภาคบริการที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ เพราะก่อให้เกิดการจ้างงานและการสร้างรายได้ให้กับภาคประชาชนเป็นจำนวนมาก รวมถึงเป็นแหล่งสำคัญของการนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศ โดยช่วงไตรมาสที่ 3 ของปี พ.ศ. 2561 พบว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทย 9.06 ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.9 ซึ่งมีรายรับจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศถึง 474.6 พันล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.5 (Ministry of Tourism and Sport, 2018) นอกจากนี้แล้วแนวโน้มและทิศทางการท่องเที่ยวประเทศไทยที่ระบุในแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ พ.ศ. 2560-2564 สามารถสรุปได้ 3 แนวทาง คือ 1) ประเทศไทย 4.0 2) เมืองอัจฉริยะหรือสมาร์ทซิตี (Smart City) และ 3) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยประเทศไทย 4.0 นั้น การท่องเที่ยวเป็นภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องเป็นอย่างมากต่อการขานรับกรอบแนวคิดดังกล่าวเพื่อมาประยุกต์และพัฒนาการท่องเที่ยวยุคประเทศไทย 4.0 ซึ่งเป็นการพัฒนา

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวบนฐานนวัตกรรมที่นำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยว รวมถึงบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นด้วย และส่งเสริมการสร้างการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนได้เป็นอย่างดี (Department of Tourism, 2017)

จากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามแผนปฏิบัติการ 21 หรือ Agenda 21 ตามปฏิญญาริโอ ในการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (The United Nations Conference of Environment and Development) เมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ.1992 (Boonlert, 2005) ส่งผลให้การท่องเที่ยวต้องปรับตัวสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) ที่ต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และจากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนี้จึงนำไปสู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Conservation Tourism) ซึ่งปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีการเติบโตอย่างรวดเร็วในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เนื่องจากพฤติกรรมนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเลือกสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืน ต้องอาศัยชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อน หากชุมชนหรือท้องถิ่นสามารถดึงศักยภาพการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ มาพัฒนาสร้างรายได้ให้กับชุมชน ควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมย่อมจะทำให้การพัฒนาประเทศบรรลุวัตถุประสงค์ตามยุทธศาสตร์ที่ตั้งไว้ (Itthipol, 2010) ทั้งนี้การเสริมสร้างคุณภาพและมาตรฐานของการท่องเที่ยวให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจะต้องมีประชาชนท้องถิ่นหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ร่วมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของการท่องเที่ยว โดยคนในชุมชนต้องมีมิติ มีทัศนคติที่ดี มีความตระหนักในคุณค่าของการท่องเที่ยว และมีจิตสำนึกรักท้องถิ่นของตนเอง (Therdchai, 2007)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะยกระดับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้มีความยั่งยืนโดยคนในชุมชนที่เป็นผู้ขับเคลื่อนและสามารถบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรม ซึ่งนำไปสู่การศึกษาการพัฒนา รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัลขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล
2. พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล

บททวนวรรณกรรม

แนวคิดการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืน

การบริหารจัดการ เป็นคำที่นิยมใช้ในการพัฒนาธุรกิจองค์กร โดยมีความเข้าใจว่าธุรกิจองค์กรใดมีการบริหารจัดการที่ดี ย่อมส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพของการทำงาน และสร้างผลลัพธ์ทาง

เป้าหมายตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ การบริหารจัดการในภาษาอังกฤษมักใช้คำ 2 คำ ได้แก่ “Administration” แปลว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ทรัพยากรในการผลิต หรือการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ และอีกคำหนึ่งที่ใช้บ่อย คือ “Management” แปลว่า การจัดการ หมายถึง การกำหนดการและการตรวจสอบการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ (Mallika, 2001) การบริหารจัดการเป็นการนำเอาทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ มาใช้ในการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ ทรัพยากรด้านคน ด้านเงิน ด้านวัสดุ ทั้งนี้การจัดการเป็นเครื่องมือในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร (Wareeporn, 2017) ประกอบด้วย 5 ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับบัญชา (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling) (Fayol, 1949) หลักการในการบริหารนั้นควรมีความยืดหยุ่น สามารถประยุกต์ใช้ได้กับนักบริหารทุกระดับในองค์กร (Wichian, 2006) สำหรับความยั่งยืนเป็นแนวคิดที่ได้รับความนิยมในปัจจุบันค่อนข้างมาก เนื่องจากให้ความสำคัญที่ผลลัพธ์ให้คงอยู่มากกว่าเน้นการเติบโต หรือความทันสมัยอันเกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์จนทำให้เกิดปัญหาที่หลากหลาย แนวทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนจึงเป็นทางออกของการแก้ไขปัญหา (Ester, 1993) ประกอบด้วย 1) แนวทางสังคม 2) แนวนิเวศ 3) แนวเศรษฐกิจ แต่นักเศรษฐศาสตร์สีเขียว ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและนิเวศวิทยา มีแนวคิดอีกแบบ กล่าวคือ เศรษฐกิจยั่งยืนหมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงระบบนิเวศและโลก ธรรมชาติ คุณค่าทางชีวิตจิตใจมากกว่าคำนึงถึงความเจริญทางเศรษฐกิจ (Office of The National Economic and Social Development Council, 2004)

ดังกล่าวข้างต้น จะพบว่าการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนเป็นกระบวนการที่มีการจัดการอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอน ซึ่งการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็เช่นกัน จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการ เพราะเนื่องจากผู้บริหารการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้บริหารมืออาชีพและการจะนำพาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัลเพื่อให้เกิดความยั่งยืนก็ต้องคำนึงถึงปัจจัยทางนิเวศด้วยเช่นกัน

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะชื่นชม ศึกษา เรียนรู้ และมีความเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพรรณและสัตว์ป่า ตลอดจนวัฒนธรรมที่ปรากฏตามแหล่งธรรมชาติ (Ceballos-Lascurain, 1990) เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ และก่อให้เกิดรายได้สำหรับการดูแลพื้นที่ เป็นการสร้างงานให้เกิดขึ้นในชุมชนหรือท้องถิ่น และนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกที่ดีในด้านสิ่งแวดล้อมด้วย (Boo, 1991) แนวคิดพื้นฐานและหลักการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประกอบด้วย 1) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ 2) เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ 3) เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ 4) เป็นการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การกระจายรายได้ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ทั้งนี้การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้เป็นที่แพร่หลาย ต้องอาศัยกลยุทธ์

การตลาดดิจิทัลมาประยุกต์ เพราะการตลาดดิจิทัลเป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ผ่านสื่อสังคมออนไลน์เชื่อมต่อทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งส่งผลให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยง่าย (Batinic, 2015)

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวตามธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากวิถีชุมชนตามขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม โดยสามารถสร้างความเพลิดเพลินในทัศนียภาพทางธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักท่องเที่ยวจะได้ร่วมกิจกรรมตามแหล่งท่องเที่ยว หรือกิจกรรมวิถีชุมชน ซึ่งไม่มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และคงสภาพวิถีชุมชนแบบดั้งเดิม อันจะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้

แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชน

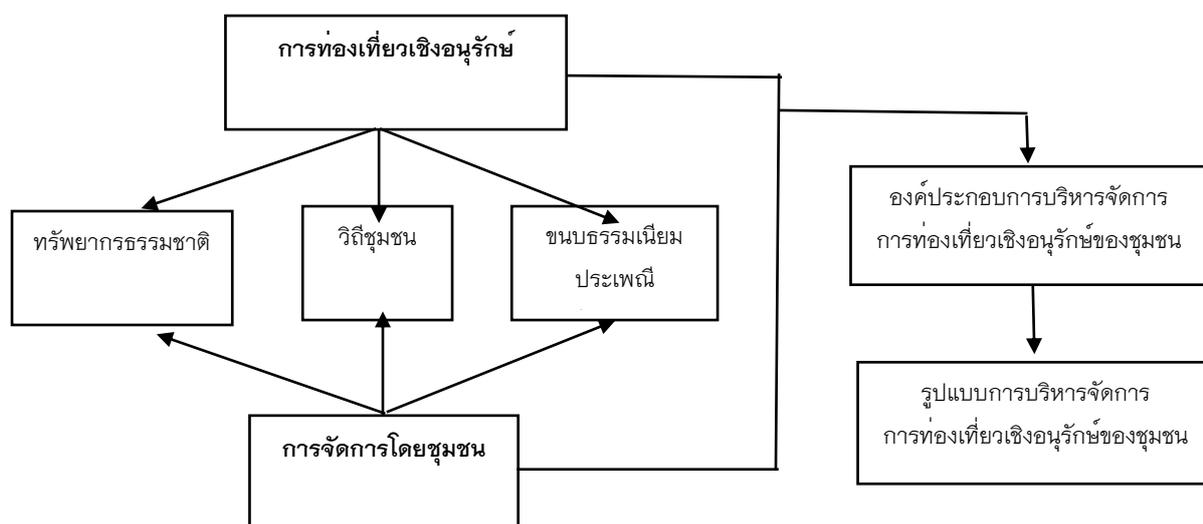
การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่บุคคลต่างๆ ในชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุกระดับของการพัฒนาชุมชนด้วยความสมัครใจ ตั้งแต่เข้ามาศึกษาปัญหาและวิเคราะห์ถึงสาเหตุและที่มาของปัญหา ร่วมกันวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหาของตนเอง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม แสดงออกในรูปของการสร้างความร่วมมือ ร่วมปฏิบัติงาน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสม รวมถึงการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรม ตลอดจนติดตามประเมินผล และรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรม (Orathai, 2017) สำหรับหลักการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย 1) การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) 2) การปรึกษาหารือ (Public Consultation) 3) การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) 4) การรวมในการตัดสินใจ (Decision making) เป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งจะมีบทบาทในการตัดสินใจได้เพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบของคณะกรรมการที่เป็นผู้แทนในพื้นที่ (Jinyawee, 2011)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำ ซึ่งส่งผลต่อการคงอยู่ของชุมชน โดยหากชุมชนให้ความตระหนักต่อการมีบทบาทในการร่วมคิดร่วมทำ ร่วมแสดงออก ย่อมนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็ง ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนในที่สุด

สรุปการทบทวนวรรณกรรม จะพบว่าการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนเป็นการบริหารจัดการที่ต้องอาศัยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างจริงจัง เนื่องจากปัจจัยทางทรัพยากรต่าง ๆ โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรทางมรดกวัฒนธรรม ต้องได้รับการดูแลสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อคงความยั่งยืนตลอดไป ในขณะที่สังคมไทยได้ก้าวสู่ยุคดิจิทัล ยุคแห่งข้อมูลข่าวสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบเดิมนั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เข้าถึงเทคโนโลยีได้โดยง่าย ดังนั้นการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน และรูปแบบการบริหารจัดการ จึงเป็นแนวทางสำหรับการยกระดับการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับสังคมโลกอนาคต

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพกับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยต้องอาศัยข้อมูลจากประชากรที่อาศัยอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อศึกษาเชิงลึกในด้านทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชุมชน และขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมุ่งเน้นการจัดการโดยชุมชนที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อนำมาสร้างองค์ประกอบและกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัล

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล มีวิธีการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ประชากรการวิจัยและการสุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านการท่องเที่ยว

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดทั้งหมด 4 กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ ผู้นำชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด จำนวน 3 คน กลุ่มผู้ประกอบการโรงแรม/รีสอร์ท และโฮมสเตย์ที่ตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จำนวน 3 คน กลุ่มนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป จำนวน 3 คน และกลุ่มสมาคมการท่องเที่ยวไทย จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ ผู้นำชุมชนแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ซึ่งได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (n) เป็นกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณแบบไม่ทราบจำนวนประชากรที่แท้จริง (Tanin, 2007) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จากสูตรจะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 385 คน และเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างครอบคลุมประชากรทั้งหมดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้สำรองจำนวนกลุ่มตัวอย่างไว้ 5 % ดังนั้นจึงได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 400 ตัวอย่าง

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารด้านการท่องเที่ยวที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และอาจารย์ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยว จำนวน 14 คน เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบ และประเมินผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน

2. ขั้นตอนในการวิจัย

การออกแบบการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาจาก 1) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชนด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มผู้ประกอบการโรงแรม รีสอร์ท และโฮมสเตย์ที่ตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และกลุ่มสมาคมการท่องเที่ยวไทย 2) การประชุมสนทนากลุ่มย่อยกับ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารด้านการท่องเที่ยว และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อตรวจสอบและประเมินรูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน และโครงสร้างคู่มือแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน

การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในรูปแบบของแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดองค์ประกอบด้วยสถิติวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EEA)

ขั้นตอนในการวิจัย

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสาร ตำรา บทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษา คือ กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล และประเด็นคำถามที่นำไปสู่การสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นที่ 2 ศึกษาข้อมูลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured) เก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้นำชุมชนด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มผู้ประกอบการโรงแรม รีสอร์ท หรือโฮมสเตย์ที่ตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว และกลุ่มสมาคมการท่องเที่ยวไทย ผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ คือ ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกที่นำไปสู่การสร้างข้อคำถามสำหรับการสร้างแบบสอบถาม

ขั้นที่ 3 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ถอดรหัสคำพูด และพิจารณาร่วมกับแนวคิดจากการศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างเป็นร่างข้อคำถามของแบบสอบถามในรูปแบบมาตราส่วนประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert Scales) 5 ระดับ มีการกำหนดระดับค่าคะแนน คือ ระดับความสำคัญมากที่สุด 5 คะแนน, ระดับความสำคัญมาก 4 คะแนน, ระดับความสำคัญปานกลาง 3 คะแนน, ระดับความสำคัญน้อย 2 คะแนน, ระดับความสำคัญน้อยที่สุด 1 คะแนน ในการพัฒนาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้นำร่างคำถามของแบบสอบถามไปทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาค่า IOC โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน และหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) ซึ่งพบว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่าระหว่าง 0.60 – 1.00 แสดงว่าทุกข้ออยู่ในเกณฑ์ใช้ได้ ไม่ต้องปรับปรุง ในการหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ทำการปรับปรุงไปทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด นำมาวิเคราะห์ค่าทางสถิติด้วยสถิติสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการหาความเชื่อมั่น พบค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.995 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่มีความเชื่อมั่นสูงมาก

ขั้นที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 ชุด ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่าง 2 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) ของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคของประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็น 5 ภูมิภาค ตามเกณฑ์การแบ่งภูมิภาคของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ซึ่งประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก และภาคใต้ กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างทุกภูมิภาคเท่ากัน ภูมิภาคละ 80 ตัวอย่าง รวม 400 ตัวอย่าง ขั้นตอนที่ 2 การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของกรมการท่องเที่ยว ภูมิภาคละ 5 จังหวัดๆ ละ 16 แหล่งท่องเที่ยว และทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจนครบตามจำนวนของแต่ละภูมิภาค

ขั้นที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้ โดยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามใช้วิธีการวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับข้อความด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนในยุคดิจิทัล ใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis : EFA) ตรวจสอบความเหมาะสมที่จะใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยวิธี Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) และ Bartlett's Test หาค่ารวมกัน (Communalities) เป็นค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหนึ่งกับตัวแปรอื่นๆ ที่เหลือค่าระหว่าง 0 กับ 1 ของตัวแปร หาค่าความแปรปรวน (Total Variance Explained) เพื่อดูการเกาะกลุ่มของตัวแปรโดยเลือกสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบรวมกับการหมุนแกนแบบตั้งฉากด้วยวิธีวาริแมกซ์ (Varimax) โดยตั้งเกณฑ์การพิจารณาองค์ประกอบ คือ องค์ประกอบนั้นต้องมีค่าความผันแปร (Eigen value) ตั้งแต่ 1.0 ขึ้นไป

ขั้นที่ 6 จัดทำองค์ประกอบและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจมาจัดหมวดหมู่องค์ประกอบ พร้อมตั้งชื่อให้สอดคล้องกับข้อความและหลักการ จัดทำร่างการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล นำเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ 14 คน ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อลงมติและพัฒนารูปแบบให้สมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล ได้ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 2) ด้านการเป็นผู้นำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว 3) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และ 4) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของหน่วยงานภาครัฐ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและระดับความสำคัญ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 57.8) มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 32.5) ระดับการศึกษาปริญญาตรี (ร้อยละ 41.8) ตำแหน่งผู้นำชุมชน (ร้อยละ 53.0) และประสบการณ์การทำงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 40.8) สำหรับการวิเคราะห์ระดับความสำคัญ ใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แบ่งออกเป็น 4 ด้านประกอบด้วย 1) ด้านการกำหนดแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 2) ด้านการเป็นผู้นำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว 3) ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน 4) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของหน่วยงานภาครัฐ ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างให้ระดับความสำคัญอยู่ในเกณฑ์มากทุกด้าน

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ เนื่องด้วยค่าเฉลี่ยตัวแปรทั้ง 82 ตัวแปรอยู่ในเกณฑ์มากทุกข้อ ก่อนทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ได้ทำการตรวจสอบความเหมาะสมที่จะใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบด้วย Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) และ Bartlett's Test ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การวัดความเหมาะสมของค่าสำคัญของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser–Meyer–Olkin Measure of Sampling Adequacy.		0.973
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	42095.096
	Df	3321
	Sig.	0.000

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ค่า ไคเซอร์-ไมเยอร์-โอลคิน (KMO) มีค่าเท่ากับ 0.973 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.50 และเข้าใกล้ค่า 1 สรุปได้ว่าตัวแปรทั้ง 82 ข้อ มีความเหมาะสมที่จะใช้เทคนิคการวิเคราะห์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน ส่วนค่า Bartlett's Test มีการแจกแจงโดยประมาณแบบ Chi-Square = 42095.096 ได้ค่า Significance = 0.000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์กันเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไปได้ (Kaiser & Rice, 1974)

ผลการวิเคราะห์การหาค่า Extraction Commundality ของตัวแปรหลังจากที่ได้สกัดองค์ประกอบแล้วพบว่าค่า Extraction Commundality ของตัวแปรทั้ง 82 ตัวแปร มีค่าสูงกว่า 0.50 จำนวน 82 ข้อ จึงมีความเหมาะสมสามารถจัดอยู่ในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งได้ชัดเจน สำหรับการหาค่าความแปรปรวน (Total Variance Explained) เพื่อดูการเกาะกลุ่มของตัวแปรโดยเลือกสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักรวมกับการหมุนแกนแบบตั้งฉากด้วยวิธีวารีแมกซ์ (Varimax) โดยตั้งเกณฑ์การพิจารณาองค์ประกอบคือ องค์ประกอบนั้นต้องมีค่าความผันแปร (Eigen value) ตั้งแต่ 1.0 ขึ้นไป และเมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักของแต่ละตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ เพื่อกำหนดว่าตัวแปรใดจะอยู่ในองค์ประกอบใด โดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบของแต่ละตัวแปรว่ามีค่าสูงสุดอยู่ในองค์ประกอบใด ถือว่าตัวแปรนั้นอยู่ในองค์ประกอบนั้น และค่าน้ำหนักองค์ประกอบนั้น ๆ ต้องมากกว่า 0.30 และต้องมีตัวแปรอย่างน้อยสองตัวแปรอยู่ในแต่ละองค์ประกอบเพื่อให้การจัดตัวแปรเข้าสู่องค์ประกอบที่มีความมั่นใจสูงพอสมควร ซึ่งพิจารณาตามหลักเกณฑ์ข้างต้นพบว่า มีองค์ประกอบเหลือ 7 องค์ประกอบหลัก และผู้วิจัยได้ตั้งชื่อองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของตัวแปรองค์ประกอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล

องค์ประกอบที่	ชื่อองค์ประกอบ	จำนวน ตัวแปร	ชื่อองค์ประกอบย่อย	จำนวน ตัวแปรย่อย
1	การจัดการภาครัฐ	17	1. การควบคุมการท่องเที่ยว	5
			2. การสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน	9
			3. การพัฒนาความรู้การท่องเที่ยวของชุมชน	3
2	การมีส่วนร่วมของชุมชน	23	1. คุณลักษณะของชุมชน	13
			2. พฤติกรรมชุมชน	10
3	การนำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว	17	1. คุณลักษณะผู้นำชุมชน	7
			2. ความรู้ ความสามารถของผู้นำชุมชน	10
4	การจัดระบบสาธารณะของแหล่งท่องเที่ยว	15	1. การจัดระบบสาธารณะ	3
			2. การจัดระบบความปลอดภัย	3
			3. การจัดระบบบริการในแหล่งท่องเที่ยว	9
5	การจัดการความรู้	4	1. การสร้างอัตลักษณ์	2
			2. การจัดแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน	2
6	การอนุรักษ์ทรัพยากร	4	ไม่มี	-
7	การประเมินผลเพื่อความยั่งยืน	2	ไม่มี	-

จากตารางที่ 2 พบว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก คือ การจัดการภาครัฐ การมีส่วนร่วมของชุมชน การนำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว การจัดระบบสาธารณะของแหล่งท่องเที่ยว การจัดการความรู้ การอนุรักษ์ทรัพยากร และการประเมินผลเพื่อความยั่งยืน

ผลการศึกษาขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล พบว่าจากการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิ 14 คน พิจารณาขอความเห็นชอบในทุกองค์ประกอบ โดยมีข้อเสนอแนะให้ปรับชื่อองค์ประกอบย่อยขององค์ประกอบที่ 4 จากการจัดระบบสาธารณะเป็นการจัดระบบสาธารณูปโภคแทน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ประกอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล

จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นถึงการจัดเรียงองค์ประกอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล ทั้ง 7 องค์ประกอบหลัก และ 12 องค์ประกอบย่อย โดยทุกองค์ประกอบมีความสำคัญต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนทั้งสิ้น

ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาองค์ประกอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล มาพัฒนาเป็นรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล ด้วยการสังเคราะห์กับทฤษฎีการท่องเที่ยวและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เชื่อมโยงกับ 7 องค์ประกอบหลัก 12 องค์ประกอบย่อย เป็น SELF Model และขอมติเห็นชอบในการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) กับผู้ทรงคุณวุฒิ 14 คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีมติเห็นชอบในรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความเชื่อมโยงของ SELF Model กับองค์ประกอบที่ได้จากการสังเคราะห์

ตัวย่อ SELF Model	คำเต็ม	ความเชื่อมกับองค์ประกอบ
S	Signature	องค์ประกอบที่ 5 การจัดการความรู้ องค์ประกอบย่อย 5.1 การสร้างอัตลักษณ์ องค์ประกอบย่อย 5.2 การสร้างแหล่งการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 7 การประเมินผลและความยั่งยืน
E	Environment	องค์ประกอบที่ 6 การอนุรักษ์ทรัพยากร
L	Life Style	องค์ประกอบที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชน องค์ประกอบย่อย 2.1 คุณลักษณะของชุมชน องค์ประกอบย่อย 2.2 พฤติกรรมชุมชน องค์ประกอบที่ 3 การนำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว องค์ประกอบย่อย 3.1 คุณลักษณะผู้นำชุมชน องค์ประกอบย่อย 3.2 ความรู้ ความสามารถของผู้นำชุมชน
F	Facility	องค์ประกอบที่ 1 การจัดการภาครัฐ องค์ประกอบย่อย 1.1 การควบคุมการท่องเที่ยว องค์ประกอบย่อย 1.2 การสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน องค์ประกอบย่อย 1.3 การพัฒนาความรู้การท่องเที่ยวของชุมชน องค์ประกอบที่ 4 การจัดระบบสาธารณะของแหล่งท่องเที่ยว องค์ประกอบย่อย 4.1 การจัดระบบสาธารณูปโภค องค์ประกอบย่อย 4.2 การจัดระบบความปลอดภัย องค์ประกอบย่อย 4.3 การจัดระบบบริการในแหล่งท่องเที่ยว

จากตารางที่ 3 พบว่า SELF Model มีความเชื่อมโยงกับองค์ประกอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล โดยตัวอักษร S ย่อมาจากคำว่า “Signature” หมายถึง อัตลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน มีความเชื่อมโยงกับองค์ประกอบที่ 5 และ 7 ตัวอักษร E ย่อมาจาก “Environment” หมายถึง การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว มีเชื่อมโยงกับองค์ประกอบที่ 6 ตัวอักษร L ย่อมาจาก “Life Style” หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมของชุมชน มีความเชื่อมโยงกับองค์ประกอบที่ 2 และ 3 และตัวอักษร F ย่อมาจาก “Facility” หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีในชุมชน มีความเชื่อมโยงกับองค์ประกอบที่ 1 และ 4

อภิปรายผลการวิจัย

จากการผลวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ว่าทั้ง 7 องค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ 1) การจัดการภาครัฐ 2) การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) การนำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว 4) การจัดระบบสาธารณะของแหล่งท่องเที่ยว 5) การจัดการความรู้ 6) การอนุรักษ์ทรัพยากร 7) การประเมินผลเพื่อความยั่งยืน มีความสำคัญกับการบริหารจัดการให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน โดย Benjawan & Chatcchi (2017) พบ 5 องค์ประกอบสำหรับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ 1) การมีส่วนร่วมระหว่าง

ภาครัฐและชุมชน 2) การสนับสนุนและส่งเสริมในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากสถาบันการศึกษา 3) การพัฒนาผู้นำและคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง 4) การสร้างเครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัด และ 5) การประเมินผลการดำเนินงานกลุ่มโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่ Wachirayan (2008) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเชียงใหม่ไนท์ซาฟารี ค้นพบองค์ประกอบด้านการจัดการท่องเที่ยว 5 องค์ประกอบเช่นกัน คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ 2) กิจกรรม 3) สิ่งอำนวยความสะดวก 4) ที่พัก 5) การเข้าถึง ซึ่งเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับรูปแบบองค์ประกอบของการวิจัยทั้ง 7 องค์ประกอบนั้น พบว่า มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบย่อยขององค์ประกอบที่ 4 ด้านการจัดระบบสาธารณูปโภค และด้านการจัดระบบบริการในแหล่งท่องเที่ยว

หากพิจารณาลงลึกในแต่ละองค์ประกอบจะพบว่า องค์ประกอบที่ 1 มีความสำคัญที่เปรียบเสมือนฟันเฟืองของการสนับสนุนที่จะช่วยผลักดันให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนเกิดขึ้นได้จริง ดังจะพบได้จากกรณีที่ National Tourism Policy Board (2016) ได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดเกณฑ์ 5 ด้าน ที่มีแนวคิดเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสุดเป็นวงจรที่ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติจริง การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนา สอดคล้องกับ Bundit (2018) ที่พบว่าหนึ่งในยุทธศาสตร์ของรัฐบาลในการส่งเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ คือ การส่งเสริมภาคการท่องเที่ยว รัฐบาลจึงมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงครึ่งทศวรรษที่ผ่านมา สำหรับองค์ประกอบที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถอธิบายตามหลักของการจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของ Eber (1992) ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities) เป็นลักษณะจำเพาะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่สำคัญ จะช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการท่องเที่ยวได้ด้วย โดยองค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผน การบริหารจัดการ การให้บริการ และการประเมินผล เพื่อก่อประโยชน์ต่อท้องถิ่น คุณภาพชีวิต และการได้รับผลตอบแทนเพื่อนำกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวได้ (Thailand Institute Scientific and Technological Research, 1997) สอดคล้องกับ Sasicha (2019) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะสัมฤทธิ์ผลได้คนในชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว เพราะการท่องเที่ยวนอกจากจะตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแล้ว ยังสร้างศักยภาพให้คนในชุมชนด้วย องค์ประกอบที่ 3 การนำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว สามารถอธิบายได้ว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อการนำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว เพราะผู้นำชุมชนถือเป็นแกนนำในการกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนให้เกิดความรัก และสามารถทำให้ชุมชนเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน เกิดความรักและห่วงหาพันพวยการที่มีภายในชุมชน รวมถึงสามารถทำให้คนในชุมชนเกิดทัศนคติใหม่ในการร่วมพัฒนา พร้อมทั้งจะเสียสละ และร่วมแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน (Teeradetch, 2017) องค์ประกอบที่ 4 การจัดระบบสาธารณะของแหล่งท่องเที่ยว พบว่าเป็นประเด็นปัญหาที่พบบ่อยครั้ง ซึ่ง Itthipol (2010) พบว่าแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรดำเนินการที่เกี่ยวกับระบบสาธารณะ 2 ด้าน คือ ด้านการจัดระบบบริการในแหล่งท่องเที่ยว และด้าน

ความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งควรจะทำป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นระยะ สอดคล้องกับ National Tourism Policy Board (2016) ที่กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมเรื่องความปลอดภัย โดยกำหนดเป้าประสงค์ว่าเส้นทางและกิจกรรมท่องเที่ยวต้องมีการประเมินความปลอดภัยเป็นประจำ ต้องมีจุดบริการท่องเที่ยว จุดบริการห้องน้ำ มีการจัดการวิธีการสื่อสารเส้นทาง และบริหารจัดการกรณีฉุกเฉินที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งหากไม่มีรูปแบบการจัดการที่มุ่งแก้ปัญหาในทุกมิติของระบบสาธารณะของแหล่งท่องเที่ยวที่ดีพอ จะส่งผลเสียในวงกว้าง และยากต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในที่สุด นอกจากนั้นแล้วการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์กับการให้บริการก็สามารถสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีด้วย องค์ประกอบที่ 5 การจัดการความรู้ เนื่องจากเป็นคุณลักษณะพิเศษของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ คือ การสร้างอัตลักษณ์ และการสร้างแหล่งเรียนรู้ ซึ่งการศึกษาวิจัยของ Ajana (2004) พบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่ของแหล่งท่องเที่ยวไม่สามารถวางตำแหน่งทางการตลาดได้ เพราะขาดความรู้ความเข้าใจในอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว ในมุมมองกลับกันชุมชนที่ได้ออกมาวิเคราะห์พื้นที่ และได้นำทรัพยากรและสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นมาเป็นจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ และพัฒนาเป็นกิจกรรม จะส่งผลให้เกิดความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น (Sompob, 2009) สำหรับองค์ประกอบที่ 6 การอนุรักษ์ทรัพยากร และองค์ประกอบที่ 7 การประเมินผลเพื่อความยั่งยืน จะพบว่ามีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงคุณค่าและความรับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น วัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นตลอดจนโบราณสถานโบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่น และหากเป็นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเองอย่างแท้จริง โอกาสทางเศรษฐกิจชุมชนก็จะส่งผลตามมาด้วย และเป็นความภาคภูมิใจของคนในชุมชนเอง (Komlak, 2014)

ทั้งนี้ จากการค้นพบองค์ประกอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญที่ต้องมีการบริหารจัดการให้ครบทั้ง 7 องค์ประกอบหลัก และ 12 องค์ประกอบย่อย เนื่องจากทุกองค์ประกอบมีผลต่อการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว และก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืนของชุมชน โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์กับการบริหารจัดการและให้บริการนักท่องเที่ยว เพื่อให้การเข้าถึงข้อมูลและแหล่งท่องเที่ยวมีคุณภาพตามยุคสมัยสังคมดิจิทัลต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

เมื่อนำองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจและมิติจากการประชุมสนทนากลุ่มย่อยมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สามารถสังเคราะห์เป็นรูปแบบ (Model) ใหม่ โดยให้ชื่อว่า SELF Model ที่มีความเชื่อมโยงกับผลการสกัดองค์ประกอบทั้ง 7 ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 SELF Model

จากภาพที่ 3 จะพบว่าทุกองค์ประกอบหลักมีความสัมพันธ์กับ SELF Model และเพื่อให้การอธิบาย SELF Model มีความครอบคลุมกับทุกองค์ประกอบสามารถอธิบายรายละเอียด SELF Model ดังนี้

S ย่อมาจากคำว่า “Signature” ซึ่งหมายถึง อัตลักษณ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ที่มีคุณลักษณะความโดดเด่นทางทรัพยากรธรรมชาติ หรือวิถีชุมชน ที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมสืบทอดต่อกันมา และเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

E ย่อมาจากคำว่า “Environment” หมายถึง การอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติให้คงความอุดมสมบูรณ์ และทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ร่องรอยประวัติศาสตร์ให้คงสภาพเดิม ตลอดจนวิธีการเก็บรักษา การฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวด้วย

L ย่อมาจากคำว่า “Life style” หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมของชุมชน ที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนเป็นคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมและสังคม ที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งในการธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชุมชน

F ย่อมาจากคำว่า “Facility” หมายถึง สิ่งอำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีในชุมชน ที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน ทั้งในรูปแบบของระบบสาธารณูปโภค การคมนาคม ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว ตลอดจนการประชาสัมพันธ์และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวของชุมชน

สรุป

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ พบว่าองค์ประกอบของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก 12 องค์ประกอบย่อย คือ องค์ประกอบที่ 1 การจัดการภาครัฐ มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การควบคุมการท่องเที่ยว 2) การสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน และ 3) การพัฒนาความรู้การท่องเที่ยวของชุมชน องค์ประกอบที่ 2 การมีส่วนร่วมของชุมชน มี 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) คุณลักษณะของชุมชน และ 2) พฤติกรรมชุมชน องค์ประกอบที่ 3 การนำชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว มี 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) คุณลักษณะผู้นำชุมชน และ 2) ความรู้ ความสามารถของผู้นำชุมชน องค์ประกอบที่ 4 การจัดระบบสาธารณสุขของแหล่งแหล่งท่องเที่ยว มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การจัดระบบสาธารณสุขปโภค 2) การจัดระบบความปลอดภัย และ 3) การจัดระบบบริการในแหล่งท่องเที่ยว องค์ประกอบที่ 5 การจัดการความรู้ มี 2 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การสร้างอัตลักษณ์ และ 2) การจัดแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน องค์ประกอบที่ 6 การอนุรักษ์ทรัพยากร และองค์ประกอบที่ 7 การประเมินผลและความยั่งยืน ซึ่งทั้ง 2 องค์ประกอบนี้ไม่มีองค์ประกอบย่อย สำหรับการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล คือ SELF Model ประกอบด้วย 1) Signature 2) Environment 3) Life style และ 4) Facility

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ทั้ง 7 องค์ประกอบมีความสอดคล้องและสัมพันธ์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัล โดยภาครัฐต้องให้การสนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณ กำลังคน อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยว เพราะจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่ที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ยังขาดความรู้ ความเข้าใจการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์กับการสื่อสารไปยังนักท่องเที่ยวและการสร้างมูลค่าทางการท่องเที่ยวที่เกิดจากเทคโนโลยี ในขณะที่การนำรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนในยุคดิจิทัลไปประยุกต์ใช้นั้น ต้องคำนึงถึงบริบทชุมชน ทั้งขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชุมชนด้วย รวมถึงต้องสร้างความตระหนักรู้มีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นเพราะปัจจัยแห่งความล้มเหลวในการบริหารจัดการมักมาจากคนที่ขาดจุดประสงค์ร่วมในการทำงานร่วมกัน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาข้อมูลการท่องเที่ยวของชุมชนแบบบูรณาการกับนักท่องเที่ยว โดยศึกษาถึงพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ความพึงพอใจในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชน การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อความยั่งยืน เป็นต้น

References

- Ajana, A. (2004). *The conservation tourism business management in Samut Songkhram Province*. [Master's Thesis, Chiang Mai University].
- Batinic, I. (2015). Role and importance of internet marketing in modern hotel industry. *Journal of Process Management – New Technologies, International*, 3(3), 34–38.
- Benjawan, S., & Chatcahi, S. (2017). A Tourism Management Model by Community of Nangpaya District. *Academic Journal Uttaradit University*, 12(2), 53–65.
- Boo, E. (1991). *Ecotourism: The potentials and pitfalls*. World Wildlife Fund.
- Boonlert, C. (2005). *Sustainable tourism development*. Press & Design Publishing.
- Bundit, C. (2018). Evaluation of tourism promotion measures for Thai economic expansion. *Journal of International Thai Tourism*, 13(2), 91–106.
- Ceballos–Lascurain, H., (1991). *Tourism, eco–tourism and protected areas*. In Kusler, (ed.) *Ecotourism and Resource Conservation*. Vol. 1. Eco–tourism and resource conservation project.
- Department of Tourism. (2018, August). *Creative Tourism Management Guide*. <http://www.trdnrru.net/img/poster1/project01.pdf>
- Eber, S. (1992). *Beyond the green horizon: Principle for sustainable tourism*. World Wide Fund for Nature, United Kingdom.
- Ester, R.J. (1993). *Toward sustainable development: From theory to praxis*. Social Development Issues.
- Fayol, H. (1949). *General and industrial management*. Sir Isaac Pitman & Sons.
- Ceballos–Lascurain, H. (1990). *The landscapes of tourism*. The University of Kansas.
- Itthipol, K. (2010). *Eco–Tourism: A case study of Bann Wang Nam Mok, Nongkhai Province*. The Office of The National Cultural Commission Ministry of Culture.

- Jinyawee, K. (2011). *Communication and social change*. Chulalongkorn University.
- Kaiser, H.F., & Rice, J. (1974). Little Jiffy, Mark Iv. *Educational and Psychological Measurement*, 34, 111–117
- Komlak, S. (2014). *People's participation in conservation tourism management: A case study of Wat Takien floating market, Bangkruay District, Nonthaburi Province*[Master's Thesis, Dhurakij Pundit University].
- Mallika, T. (2001). *Modern management*. Expernet Publishing.
- Ministry of Tourism and Sport. (2018, August). *Developing the potential of the tourism industry with statistical data*. <https://www.mots.go.th/News-view.php?nid=10557>
- National Tourism Policy Board. (2016, August). *Criteria for The Development of Community-Based Tourism in Thailand*. <https://data.go.th//dataset/bcbd804e-aea8-4d8c-aa72-f87d431d22c6/resource/d4103ef8-e7b6-4540-9c31-d921a8099b8f/download/x-.pdf>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2004). *Handbook of Sustainable Development Indicators in Thailand*. Office of the National Economic and Social Development Council.
- Orathai, N. (2017). *Community participation in management of aquatic animals protected area: A case study of Moo 1, Pa-khad Sub-District, Singhanakhon District, Songkhla Province*[Master's Thesis, Songkla University].
- Sasicha, M. (2019, June 17). *Community-based tourism for sustainability*. https://www.gsbresearch.or.th/wp-content/uploads/2019/10/GR_report_travel_detail.pdf
- Sinlaparu, T. (2007). *Research and statistical analysis with SPSS* (7th ed.). V. Inter.
- Sompob, S. (2009). *The appropriate eco-tourism management of Bann Si Na Phan, Ruang Sub-District, Muang District, Nan Province*[Master's Thesis, Maejo University].
- Teeradetch, J. (2017). *the role of community in environmental management; cased study of Sa-Nguankam Community, Khwaeng Nong Khang Phlu, Nong Kheam District, Bangkok*[Master's Independent Study Thammasat University].
- Thailand Institute Scientific and Technological Research. (1997). *Policies ecotourism*. Thailand Institute Scientific and Technological Research.
- Therdchai, C. (2007). *The explosive growth of ASEAN-Based tourism: An implication on the future of Thai tourism*. The Thailand Research Fund.
- Wachirayan, W. (2008). *Ecotourism management of Chiang Mai night safari*[Master's Thesis, Chiang Mai University].

- Wareeporn, C. (2017). Guidelines for the management of the group, the 5-star OTOP products cages to enter the Asian market: Case by Ban Hua Din Nuea Moo 8 in Chana District, Songkla Province. *Modern Management Journal*, 15(2), 45–55.
- Wichian, W. (2006). *Organization behavior* (3th ed.). Theerapfilm & Scitax.